

2. Глибовець, М. М. Штучний інтелект : підручник для студ. внз., що навч. за спец. «Комп'ютерні науки» та «Прикладна математика» / М. М. Глибовець, О. В. Олецкий. – К. : Видавничий дім «КМ Академія», 2002. – 366 с.
3. Духаніна, Н. М. Педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у підготовці магістрів комп'ютерних наук: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Н. М. Духаніна ; Ін-т вищ. освіти НАПН України. – Київ, 2011. – 234 с.
4. Казаков, Ю. М. Педагогічні умови застосування медіаосвіти у процесі професійної підготовки майбутніх учителів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ю. М. Казаков ; Луганський національний педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2007. – 245 с.
5. Козак, Т. Розвиток критичного мислення майбутніх учителів як невід'ємної складової їх медіаосвіти / Т. Козак // Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи : зб. статей 3-ої між нар. наук.-метод. конф. – Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2015. – С. 250–257.
6. Матвійчук, М. М. Формування медіаграмотності майбутніх соціальних педагогів у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / М. М. Матвійчук ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2014. – 21 с.
7. Медіаосвіта та медіа грамотність : підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк ; за наук. ред. В. В. Різуна. – Київ : Центр вільної преси, 2012. – 352 с.
8. Спичкин, А. В. Что такое медиаобразование. – Курган : Изд-во Ин-та пов. квалификации и переподготовки кадров работников образования, 1999.
9. Федоров, А. В. Медиаобразование в России и Украине: сравнительный анализ современного этапа развития (1992–2008) / А. В. Федоров // Медиаобразование имедиакомпетентность: слово экспертам / под ред. А. В. Федорова. – Таганрог : Изд-во Таганрог. гос. пед. ин-та, 2009. – С. 192–209.

УДК 373.5.016

М. М. Коропатник

*Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
ім. К. Д. Ушинського(Україна)*

«ГЛОБАЛЬНЕ СЕЛО» ЯК ІНТЕГРАТОР МЕДІЙНОЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ

У статті аналізуються процеси еволюції поняття «грамотність» від традиційного до сучасного, аргументується необхідність інтеграції медійної та інформаційної освіти, що відповідає вимогам постіндустріального суспільства.

«Глобальная деревня» как интегратор медийной и информационной грамотности

В статье анализируются процессы эволюции понятия «грамотность» от традиционного к современному, аргументируется необходимость интеграции ме-

дійного и інформаційного образования, соответствующего требованиям постиндустриального общества.

«Global Village» as an integrator of media and information literacy

The article analyzes the processes of evolution of the concept of "literacy" from traditional to modern, argued the need for the integration of media-education and information that meets the requirements of post-industrial society.

Сама по собі інформація не може досягти свого споживача, тому необхідні певні технології, здатні передавати матеріалізований результат свідомого відображення. Ще у 1962 р. Маршалл Маклюен у своїй книзі «Галактика Гутенберга: становлення людини друкуючої» спробував дати відповідь на питання, яким чином комунікаційні технології впливають на організацію когнітивних процесів у суспільстві. На думку дослідника, засіб масової інформації (комунікації) впливає на суспільство у першу чергу не своїм змістом, а характеристиками, які відрізняють його від інших засобів масової інформації.

Етапи розвитку цивілізації Маклюен уявляє таким чином:

- первісна дописемна культура з усними формами зв'язку та передачі інформації, заснована на принципах колективного способу життя, сприйняття і розуміння оточуючого світу;
- писемно-друкована культура («галактика Гутенберга»), епоха дидактизму і націоналізму, що замінила природність і колективізм індивідуалізмом, деколективізацією і детрайбалізацією;
- сучасний етап «глобального села», що відроджує природне аудіовізуальне, багатомірне сприйняття світу і колективність, але на новій електронній основі – через заміщення писемно-друкованих мов спілкування радіотелевізійними та мережевими засобами масових комунікацій [9, с. 84–85].

Саме трансформація світового співтовариства у «глобальне село» приблизно з середини ХХ ст. зумовило кардинальні зміни в системі освіти із врахуванням специфіки інформаційного суспільства, де головну роль у соціалізації особистості починають відігравати мас-медіа та інформаційно-комунікативні технології. На порядок денний виносяться питання спочатку медійної, а потім інформаційної грамотності. Проте до цих пір, принаймні, в Україні, медійна та інформаційна грамотність розвиваються, в основному, паралельно, хоч об'єктивні обставини свідчать про необхідність їх інтеграції, оскільки обидва напрями вирішують завдання, що взаємодоповнюють одне одного.

Проблемам медіаосвіти та медіаграмотності присвячено немало наукових досліджень. Серед них роботи М. Маклюена [10], О. Федорова [24; 25], Т. Ольхової і Т. Мяснікової [17], О. Новікової [16] тощо. Великий внесок у теоретичні

та практичні дослідження у сфері медіаосвіти та масових комунікацій внесли українські вчені Г. Почепцов, В. Іванов, Л. Найдьонова, Г. Онкович, К. Левківський, Н. Череповська, Б. Потятинник [20; 4; 15; 18; 8; 28; 19] та багато інших.

Ряд авторів, серед яких М. Маклюен [9], П. Слоттердаjk [23] та І. Челишева [26, 27], досліджують процеси еволюції медіареальності, впливу медіа на громадську свідомість, зміни поняття грамотності у процесі історичного розвитку. Разом з тим, останнім часом з'явилося ряд робіт, зокрема, авторів Х. Лау [7], М. Кастельса [5], І. Жилавської [3], Н. Гендіної [1], у яких аналізуються, на основі процесів інформатизації, нові підходи в освіті з точки зору інформаційної грамотності. ЮНЕСКО, враховуючи особливості сучасного глобалізованого та інформатизованого суспільства, підготувало під редакцією А. Гріззла та К. Уїлсона рекомендації з медійної та інформаційної грамотності для навчання педагогів [13]. Це, до речі, перший і поки що єдиний у своєму роді посібник, в якому для навчальних цілей інтегровані елементи медійної та інформаційної грамотності.

На основі опублікованих досліджень з медійної та інформаційної грамотності, власного бачення, автор ставить завдання прослідкувати етапи розвитку грамотності від її традиційного трактування до якісно нових параметрів грамотності із врахуванням вимог, що ставлять перед людиною сучасні інформаційно-комунікаційні технології, в т. ч. на рівні інтеграції медіа – та інформаційної освіти.

Американські медіапедагоги Сінді Шейбе і Фейз Рогоу вважають, що за історію людства поняття «грамотність» зміщувалося двічі, при тому обидва рази на основі технологічних винаходів. Перший зсув викликаний винаходом друкарського верстата. Другий, що відбувається на наших очах, відкриває шлях кожному до майже необмежених обсягів інформації та глобальних аудиторій, що назавжди змінило саму сутність освіти і тих базових навичок, які необхідні для поінформованого громадянина, продуктивного працівника, ефективних батьків та людини, що навчається протягом усього життя [22, с. 38].

У тісному взаємозв'язку із проблемою грамотності слід розглядати і процес становлення та розвитку такого феномену, як медіа-реальність [26, с. 95; 27, с. 84–86]. На четвертому етапі інформаційну функцію традиційних мистецтв завойовує масмедіа. Як пише відомий дослідник Пітер Слоттердаjk у роботі «Критика цинічного розуму», «вони вперше набрали такого етапу охоплення, якого не знала жодна раціоналістична енциклопедія, жодний художній твір, жодна «філософія життя»: володіючи безмірним обсягом, вони стрімко рушили до того, про що завжди могла лише мріяти велика філософія – до тотального синтезу, зрозуміло, за нульового рівня інтелекту, у вигляді тотального арифме-

тичного підсумовування. Вони насправді дозволяють розвивати універсальний хаотичний емпіризм, вони можуть повідомити про все, всього торкнутися, про все зберегти інформацію, все співставити. При цьому вони представляють навіть дещо більше, ніж філософію, – вони одночасно наслідують традиціям енциклопедії та цирку» [23, с. 457].

Сьогодні як педагогам, так і школярам, доводиться постійно стикатися із зростаючим інформаційним потоком, відчувати значні труднощі, коли необхідно застосувати пошукові навички, самостійно критично оцінити отриману інформацію. А це об'єктивно ставить питання про необхідність зміни ставлення до змісту та функцій освіти, враховуючи особливості інформаційного суспільства. Без медіаосвіти тут не обійтися. Як справедливо зауважив у свій час Г. М. Маклюен, «щоб бути по-справжньому грамотним, потрібно бути грамотним у світі медіа» [10, с. 464].

Оксфордська енциклопедія визначає медіаосвіту як «вивчення медіа, яке відрізняється від навчання за допомогою медіа. Медіаосвіта пов'язана одночасно з пізнанням того, як створюються і поширюються медіатексти, і розвитком аналітичних здібностей для інтерпретації та оцінки їх змісту. Тоді як вивчення медіа зазвичай пов'язують із практичною роботою по створенню медіатекстів. Як медіаосвіта, так і вивчення медіа направлені на досягнення цілей медіаграмотності». Як зазначається в енциклопедії, медіаграмотна (медіакомпетентна) людина володіє розвинутою здатністю до сприйняття, аналізу, оцінки і створення медіатекстів, до розуміння соціокультурного і політичного контексту функціонування медіа в сучасному світі, кодових та репрезентаційних систем, що використовуються медіа. Життя такої людини у суспільстві і світі пов'язане з громадянською відповідальністю. [25, с. 56]. Можна цілком погодитися з професором Олександром Федоровим (Росія), що набута у процесі медіаосвіти медіаграмотність (медіакомпетентність) допомагає людині активно використовувати можливості інформаційного поля телебачення, радіо, відео, кінематографу, преси, інтернету, допомагає їй краще зрозуміти мову медіакультури [24, с. 38].

Визначальним у висловлюванні російського вченого щодо медіаосвіти є термін «інформаційне поле», що може слугувати відправною точкою для переходу до вищого, інтегрованого розуміння грамотності – медійної та інформаційної.

У сучасних дослідженнях серед загальних тенденцій світового розвитку, що обумовлюють необхідність суттєвих змін в системі освіти, відзначається перехід до постіндустріального, інформаційного суспільства. У цьому контексті важливим є аналіз сутнісних характеристик інформаційного суспільства, факторів становлення медіасередовища та педагогічні аспекти регулювання особи-

стості як студента і школяра, так і кожної дорослої людини, в існуючому інформаційному просторі.

Ключовим елементом інформаційного суспільства є комунікація. Інакше кажучи, інформаційне суспільство можна визначити як суспільство, в якому якість життя, перспективи соціальних змін та економічного розвитку у все більшій мірі залежать від інформації та її експлуатації. У такому суспільстві стандарти життя, форми праці та відпочинку, система освіти і ринок знаходяться під значним впливом досягнень у сфері інформації і знання.

Інформатизація і комп'ютеризація вимагають від людей нових навиків, нових знань і нового мислення, покликаних забезпечити адаптацію до умов і реалій комп'ютеризованого суспільства, гарантувати їм гідне місце у такому суспільстві. Тому не можна не погодитися з висновком, що інформатизація впливає на спосіб і якість життя всіх членів суспільства як на індивідуальному, так і організаційному рівні, на робочому місці та побуті. Добре це чи погано, проте інформатизація є силою, котра не просто трансформує життя цілих спільнот, але й сприяє перебудові самого контенту відносин між людьми [17, с. 5–10].

Тому не дивно, що поряд з терміном «медійна грамотність» все більш широке застосування отримує термін «інформаційна грамотність». Справа в тому, що в умовах інформаційного суспільства ймовірні багаточисельні ризики і небезпеки: за доступності великих обсягів інформації все складніше стає орієнтуватися, отримувати і опрацьовувати справді необхідні дані. Потужність сучасної інформаційної техніки і технології може бути використана для маніпулювання свідомістю і поведінкою людини, що загалом загрожує дегуманізацією. У зв'язку з цим на сьогодні перед освітянською спільнотою стоїть глобальне завдання – підготувати підрастаюче покоління до нових умов життя і професійної діяльності у високоавтоматизованому інформаційному середовищі, навчити ефективно використовувати його можливості і захищатися від негативних впливів [1, с. 141].

У «Керівництві з інформаційної грамотності для освіти протягом всього життя», підготовленому співробітником ЮНЕСКО Х. Лау, під інформаційною грамотністю розуміється наявність знань і вмінь, котрі необхідні для виконання таких завдань:

- ефективний пошук інформації, його організація і реорганізація, ідентифікація інформації, придатної для виконання конкретного завдання чи вирішення проблеми, інтерпретація та аналіз знайденої інформації;
- оцінка точності і надійності інформації, що забезпечує дотримання етичних норм і правил користування отриманою інформацією при передачі і представленні результатів аналізу та інтерпретації іншим особам;

- застосування інформації при здійсненні певних дій, розрахованих на результат [7, с. 28].

Інформаційна грамотність є основою інформаційної культури особистості, однією із складових загальної культури людини. Під інформаційною культурою розуміється сукупність інформаційного світогляду та системи знань і вмінь, що забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність з оптимального задоволення індивідуальних інформаційних потреб з використанням як традиційних, так і нових інформаційних технологій. Інформаційна культура є одним з найважливіших факторів успішної професійної і непрофесійної діяльності, а також соціальної захищеності особистості.

Останнім часом у вжиток входить ще одне поняття – «трансграмотність». На думку Сьюзі Андретта з Лондонського Метрополітен-університету, це поняття об'єднує широке коло здібностей, знань та вмінь, необхідних людині, що живе у ХХІ столітті: здатність читати, писати та активно використовувати можливості ЗМІ, включно із пресою, телебаченням, радіо, кіно, а також цифровими соціальними мережами. Приставка «транс» у терміні «трансграмотність» означає необхідність подолання «водорозділу» між різними видами грамотності, притаманних друкованому, цифровому і реальному світам, що породжують багатогранність потреб людей, які постійно змінюються [29].

Професор Західного Іллінойського університету Макомба (США) Шон Кордес обґрунтував необхідність застосування такого узагальнюючого поняття, як «мультимодальна грамотність», під якою розуміється сукупність чотирьох видів грамотності: інформаційної, візуальної, медіаграмотності та мультикультурної грамотності. Шон Кордес переконаний, що успішність людини в інформаційному суспільстві багато у чому залежить від її володіння широким діапазоном компетентностей, пов'язаних із споживанням і створенням текстів у різноманітних форматах: візуальних, звукових, писемних [30].

Врешті-решт, при всій багатогранності підходів до форми і змісту організації навчання в умовах інформаційного суспільства вони мають одну спільну рису – людина ХХІ століття повинна бути професійно підготовлена до життя в системі координат, які диктують сучасні інформаційно-комунікаційні технології. Саме на таких базових засадах за ініціативою ЮНЕСКО у 2011 році була розроблена Навчальна програма з медійної та інформаційної грамотності для педагогів. Як зазначає у передмові до програми заступник Генерального директора ЮНЕСКО з питань комунікації та інформації Я. Карклінс, «програма має новаторський характер: по-перше, вона спирається на сучасні тенденції конвергенції радіо, телебачення, інтернету, газет, книг, електронних архівів та бібліотек на загальній платформі і вперше представляє єдиний підхід до медійної та інформаційної грамотності; по-друге, вона створена із врахуванням

потреб учителів для інтеграції в офіційну систему їх підготовки. Таким чином, вона виступає у ролі каталізатора процесу, який повинен охопити мільйони молодих людей і сприяти розвитку їх здібностей» [13, с. 11].

За рівнем розвитку медіаосвіти, теоретичних досліджень та практики впровадження в освітній процес Україна, в принципі, не відстає від країн Європейського Союзу. Вже через два роки після прийняття Європарламентом резолюції стосовно введення обов'язкової медіаосвіти для школярів та учителів країн ЄС [21], в Україні ухвалена Концепція впровадження медіаосвіти. Проте, у сформульованій Концепцією методологічній базі медіаосвіти криється небезпека потенційного відставання у навчанні в умовах якісно нового інформаційного середовища. Бо постіндустріальне суспільство вимагає не лише розуміння природи медіа та навиків безпечного поводження у медійному середовищі, а й вміння використовувати комунікаційні технології для успішної адаптації до нових обставин життя. Потрібно мати на увазі ще один негативний для української медіаспільноти фактор – після анексії Криму та початку військового конфлікту на Донбасі посилилася інформаційна та пропагандистська агресія з боку російських мас-медіа. На думку автора, серед альтернатив таким підходам має стати оперативне запровадження викладання інтегрованого курсу з медійної та інформаційної грамотності у школах, вищих навчальних закладах та закладах післядипломної освіти, розглядаючи її як процес соціалізації особистості.

В цілому ж, нові виклики глобалізованого світу змінюють не лише систему традиційних поглядів на освіту та грамотність, але й потребують застосування різноманітних інтеграційних технологій. А це вимагає, серед іншого, відповідних змін і до програм з медійної та інформаційної грамотності, і до змісту посібників та підручників, і до подальших теоретичних і практичних пошуків.

Список основних джерел

1. Гендина, Н. И. Формирование информационной и медиаграмотности в условиях информационного общества: новая инициатива ЮНЕСКО и проблемы российского информационного образования / Н. И. Гендина // Педагогика. Психология. – 2012. – Выпуск № 1. – С. 120–141.
2. Грамотність // Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: wikipedia.org. – Дата доступу: 11.03.2016.
3. Жилавская, И. В. Медиаинформационная грамотность как новое направление в медиаобразовании / И. В. Жилавская // Magister Dixit. – 2011. – № 3.

4. Іванов, В. Ф. Основні теорії масової комунікації і журналістики / В. Ф. Іванов. – К. : Академія української преси, 2010. – 260 с.
5. Кастельс, М. Інформаційна епоха: економіка, суспільство и культура / М. Кастельс. – М., 2000. – 450 с.
6. Коропатник, М. Теоретико-методологічні засади медіаосвіти. Вступ до предмета. / М. Коропатник // Філософія освіти і педагогіка. – 2012. – № 25. – С. 1–79.
7. Лау, Х. Руководство по информационной грамотности для образования на протяжении всей жизни: Guidelines on Information Literacy for Lifelong Learning / Х. Лау; науч. ред. и пер. А. Федоров. – М. : Изд-во МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2006. – 45 с.
8. Левківський, К. М. Навчальна програма «Медіаосвіта (медіаграмотність)» (для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників) / К. М. Левківський, В. Ф. Іванов [та ін.]. – К., 2011. – 97 с.
9. Маклюен, М. «Галактика Гутенберга»: становление человека печатающего / М. Маклюен – М., 2005. – 455 с.
10. Маклюэн, Г. М. Понимание медиа: внешние расширения человека / Г. М. Маклюэн. – М. : Жуковский : Кучково поле, 2003. – 625 с.
11. Медіаграмотність // Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: wikipedia.org. – Дата доступу: 10.03.2016.
12. Медіаосвіта і медіаграмотність: підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов., О. В. Волошенко ; за наук. ред. В. В. Різуна. – К. : Центр вільної преси, 2012. – 352 с.
13. Медийная и информационная грамотность: программа обучения педагогов / под ред. А. Гриззла и К. Уилсон / пер. на рус. яз. Е. Малявская. – UNESCO, 2012. – 200 с.
14. Мокрогуз, О. П. Медіаосвіта для вчителя суспільних дисциплін / О. П. Мокрогуз, М. М. Коропатник – Харків : Видавнича група «Основа», 2015. – 108 с.
15. Найдьонова, Л. А. Перспективи розвитку медіаосвіти в контексті болонського процесу: процесуальна модель медіакультури / Л. А. Найдьонова // Болонський процес і вища освіта в Україні та Європі: проблеми й перспективи. – Київ, 2007. – С. 162–168.
16. Новикова, А. А. Медиаобразование в США: проблемы и тенденции / А. А. Новикова // Педагогика. – 2000. – № 3. – С. 58–68.
17. Ольховая, Т. А. Развитие медиакомпетентности студентов университета / Т. А. Ольховая, Т. И. Мясникова – М., 2012. – 125 с.
18. Онкович, Г. В. Технології медіаосвіти / Г. В. Онкович // Вища освіта України. – 2007. – № 3. – Д. 3 (т. 5). – С. 357–363.
19. Потятинник, Б. Медіа: ключі до розуміння / Б. В. Потятинник. – Львів : Паіс, 2004. – 312 с.
20. Почепцов, Г. Г. Теория коммуникации / Г. Г. Поцепцов. – Киев, 1996. – 650 с.
21. Резолюция о введении обязательного медиаобразования для школьников и учителей стран Европейского Союза [Електронний ресурс]. – 2008. – Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0598+0+DOC+XML+V0//EN>. – Дата дорступу: 05.02.2016.
22. Шейбе С. Медіа грамотність / С. Шейбе, Ф. Рогоу – К. : Академія Української Преси, 2014. – 320 с.
23. Слоттердаjk, П. Критика цинического разума / П. Слоттердаjk – М. : АСТ, 2009. – 800 с.

24. Федоров, А. В. Медиаобразование: история, теория и методика / А. В. Федоров. – Ростов : ЦВВР, 2001. – 708 с.

25. Федоров, А. В. Новые стандарты – реальная возможность для медиапедагогики / А. В. Федоров // Alma Mater – Вестник высшей школы. – 2012. – № 3. – С. 55–58.

26. Челышева, И. В. Медиареальность как новый тип социокультурного пространства / И. В. Челышева // Инновации в образовании. – 2011. – № 11. – С. 95–101.

27. Челышева, И. В. Медиареальность и картина мира: основные этапы развития / И. В. Челышева // Дистанционное и виртуальное обучение. – 2011. – № 7. – С. 77–87.

28. Череповська, Н. І. Візуальна медіакультураучнів ЗОШ: спецкурс для учнів / Н. І. Череповська. – Київ, 2010. – 155 с.

29. Andretta, S. Transliteracy: take a walk on the wild side [Electronic source] / S. Andretta // World Library and Information Congress: 75th IFLA General Conference and Assembly «Libraries create futures: Building on cultural heritage», Milan, Italy, 23–27 August 2009. – Mode of access: <http://www.ifla.org>. – Date of access: 11.04.2016.

30. Cordes, S. Horizons Broad: The Role of Multimodal Literacy in 21st Century Library Instruction [Electronic source] / S. Cordes // World Library and Information Congress: 75th IFLA General Conference and Assembly «Libraries create futures: Building on cultural heritage» Milan, Italy, 23–27 August 2009. – Mode of access: <http://www.ifla.org>. – Date of access: 11.04.2016.

УДК 366.637

О. М. Косюк

*Восточноевропейский национальный университет
им. Леси Украинки (Україна)*

ДИДАКТИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ТЕХНОЛОГИИ ПЕРФОРМАНСА В СФЕРЕ МАССМЕДИА

В статье рассматривается дидактический потенциал современных медиа-технологий на примере перформанса. Современная технология рассматривается в контексте древнейших поисков ее реализации и культурных трансформаций.

Didactic potential of performance technology in the field of mass media

The article discusses the didactic potential of modern media technology as an example of the performance. Modern technology is considered in the context of the search for the oldest of its implementation and cultural transformations.

Современные технологии основаны на достижениях научно-технического прогресса и ориентированы на чрезвычайно совершенное производство, однако большинство из них появились не сегодня. Особенно это касается перформанса – технологии, характеризующей постановочные процессы передачи инфор-